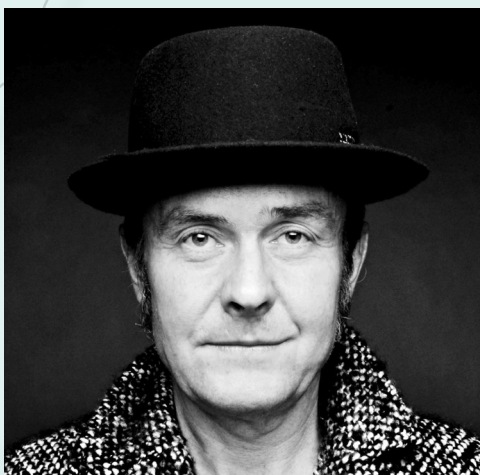

Nr. 1 2006 • 47. årgang • kr 50,-

Tidsskrift for aktuelle språkspørsmål

SPRÅKLIG SAMLING

Litteraturprisen til Sverre Knudsen

- Landsmøtet 2005
- Snakker de spansk i Spania?
- Svar til Lunden, Vikør og Jahr

Litteraturpriser og språknormer

Språklig samlings litteraturpris for 2005 er delt ut til forfatteren Sverre Knudsen, som bruker et variert språk med plass til både ganske radikalt bokmål og mer konservative former. *Riksmålsforbundet* har tidligere gitt sin litteraturpris til Anne B. Ragde, som ifølge den alltid lystige og positive Finn-Erik Vinje ikke kan skrive riksmål, men skriver et «språklig lappetepp» med alt for mange former som ikke hører hjemme i riksmål. Ikke et ord derfra om «sproglig frihet». Eller heter det «språklig frihet» på riksmål i år? Vi får slå det opp. Eller er kanskje uttrykket helt gått ut av riksmålet, til fordel for «språklig enretting»?

En rask sjekk av språket i *Eremittkrepsene* av Ragde avslører av Vinje har rett. Bare på de første fire-fem sidene finner en lett flere titalls brudd på riksmålsnormen, inkludert bruken av hunkjønnartikkelen *ei*, som er et ganske radikalt brudd. Intervjuer med Ragde i radio og på fjernsyn avslører også at hu har et heller avslappa forhold til riksmål som et «landsgyldig, dannet talemål». Om ikke apokope, palatalisering og andre

trønderske dialekttrekk nå er blitt en akseptert variant av det landsgyldige, dannede talemålet, da. Ved nærmere ettertanke – det er kanskje akkurat det som er tilfelle? Altså at de er akseptert som noen av svært mange forskjellige talemålstrekk som det er allment akseptert å bruke offentlig. Ja, akkurat, «språklig frihet», der har vi det. Bitene faller på plass, men bildet de danner er kanskje ikke bildet til Vinje.

Sverre Knudsen bruker kanskje flere «konservative» former i talespråket enn Ragde, uten at noen i LSS steiler av den grunnen. Om en skulle dømt ut fra talemålet hvem som hadde fått riksmålspris og hvem som hadde fått LSS-pris, kunne sikkert mange tippe Knudsen som riksmålsvinner og Ragde som LSS-vinner. Vi bryr oss ikke noe særlig, men registrerer at verken Knudsen eller Ragde passer i tvangstrøya som kalles riksmål.

Vi gratulerer både Knudsen og Ragde med prisene. Vi gratulerer også Riksmålsforbundet med bokstavelig talt å ha satt pris på litt radikalt bokmål.

Styret i LSS 2006-2007

Vanja Røkkum Jahnsen, leder
 Arne Torp, nestleder
 Thomas Hoel, sekretær
 André Stryger, kasserer
 Elsa Kristiansen, styremedlem
 Hans-Christian Holm, styremedlem
 Ivar Hundvin, varamedlem
 Pål Styrk Hansen, varamedlem
 Eric Papazian, varamedlem
 Ellen Skolseg, varamedlem

SPRÅKLIG SAMLING

ISSN 0333-0362

Utgitt av Landslaget for språklig samling
 Organisasjonsnummer 886 343 922

Ansvarlig redaktør: Hans-Christian Holm
 E-post: redaksjon@sprakligsamling.no
 (redaksjon@sprakligsamling.no)
 Leiar: Vanja Røkkum Jahnsen
 E-post: vanja.r.jahnsen@optonet.no

Nettsted: www.sprakligsamling.no

Adressa til laget og bladet:
 Postboks 636 Sentrum, 0106 Oslo
 Kontonummer 0532 1078666

Bladpengar: kr 150,-
 Medlemspengar (inkluderer bladpengar): kr 250,-
 per år
 for skoleelevar og studentar
 kr 125,- per år

E-post-adresse for spørsmål om abonnement og medlemskap: kasserer@sprakligsamling.no

PRESSEMELDING

Språklig samlings litteraturpris for 2005 til SVERRE KNUDSEN

Forfatteren Sverre Knudsen er tildelt Språklig samlings litteraturpris for 2005. Overrekkelsen fant sted i Kagge forlags lokaler fredag 13. januar klokka 11.00. Prisen deles ut årlig til en forfatter/skribent som bruker et folkelig, radikalt bokmål, og prispengene, i år **25.000 kroner**, er renter av **Thomas Refsdals litteraturfond**.

Prisjuryen har bestått av stipendiat Hege Hellum, Oslo, professor Arild Linneberg, Bergen og lektor Pål Styrk Hansen, Bærum.

Sverre Knudsen er født i Oslo i 1955. Han er for tida forfatter på heltid, men har tidligere vært medieutvikler, arbeida med teater, film og fjernsyn og ellers hatt ei rekke ulike jobber. Debuten kom i 1989 med romanen *Strålende nederlag* (Aschehoug), og etter den har det blitt til sammen 19 bøker, både krim, ungdomsromaner og dikt. Fjorårets roman *Sukkersug* (Kagge) er den foreløpig siste i rekka. Som produsent, låtskriver og bandmedlem på orgel, bass og vokal vant han Spellemannsprisen for albumet *Materialtretthet* med «The Aller Værste!» i 1981. I tillegg har han vært med i flere andre band og prosjekter.

Prisjuryen uttaler at Sverre Knudsen er svært allsidig som tekstforfatter, han har en imponerende stor produksjon bak seg i ulike sjangre og format. I tillegg til imponerende bredde skriver Knudsen troverdig og poetisk, enten han gir stemme til en søkende femtenåring med løpske hormoner og treige foreldre, eller en mann som har havna på sida av alt og fortvila prøver å samle opp restene av en sprukken tilværelse.

I hele sitt forfatterskap bruker Knudsen et språk som kan kalles et moderne, folkelig bokmål. Anmeldere har kalt det frisk Oslo-sjargong, og sjølsagt er det elementer av slang og talemål i ungdomsromaner fra et urbant miljø. Men jamt over holder Knudsen seg til de bokmålsformene som ligger nærmest opp til talemålet han sjøl bruker. Landslaget for språklig samling ønsker med dette å honorere et forfatterskap som i bredde og kvalitet er med på å rydde veien for et framtidig, samlende norsk skriftstpråk.

Mer om Sverre Knudsen på hjemmesida hans: <http://www.knuds1.net/index.htm>
Mer om LSS og litteraturprisen på <http://www.sprakligsamling.no>

PÅL STYRK HANSEN:

Tale til Sverre Knudsen

13.1.2006

Kjære prisvinner

I går kveld snakka jeg med ei dame på 99 på Rjukan. Hu lovte å tenke på oss i denne stund og bad meg hilse deg og ønske lykke til i ditt videre skrivearbeid. Esther Refsdal er enka etter han som har gitt navn til det litteraturfondet som gjør det ekstra hyggelig å dele ut språklig samlings litteraturpris hvert år. Det er Tomas Refsdals litteraturpris jeg snakker om, og om fondet og prisen skal lagetets nestleder Arne Torp si mer når han overrekker konvolutten med hard valuta etterpå. Mitt ærend er å formidle litt av det inntrykket juryen sitter igjen med etter å ha sett nærmere på Sverre Knudsens forfatterskap.

Det er mye indre uro i fiksjonsuniverset til Sverre Knudsen. I bok etter bok gir han et litterært uttrykk for det skriket vi har inni oss, men som ikke kommer ut:

*Nå er det mat, ropte mutter, og jeg fór sammen ... og banna kjempehøyt.
Uten en lyd.*

Eller som kommer ut i gjerne former, som hos den litt sjøl-destruktive jeg-personen i *Sukkersug*. De fleste av ungdommene i bøkene mangler PA, de har ingen kanaler som kan formidle stemmene deres, ingen høyttalere, ingen instrumenter, de *har* et språk, men de har ikke noe medium ...

Det er mye *ungdommelig* uro, med blinkende lamper i hue, og inngående beskrivelser av åssen den *dårlige samvittigheten* gjør så mye mer av seg enn den *gode* når den regjerer i kroppen, reint fysisk. Og så er det mye *skyldfølelse*, som i den utrolige skildringa av de alltid mislykka dragene til fatter'n til fjortisen Ståle:

Noe som gjorde alt enda verre var at fatter hadde laget en ny drage. Jeg så den lå ferdig på stuebordet. Den lignet ikke helt på hans tidligere modeller, hadde ikke sånn vanlig sirupsnipp-form, men to sett vinger. Den så veldig bra ut; lett og elegant, men jeg følte meg bare elendig av å se på den. Som vanlig var det min feil at

Hansen taler

den aldri kom til å lette. Og fatter nevnte den ikke med et ord, selv om jeg la merke til at han kastet noen blikk mot stuebordet. Og da følte jeg at det var meg han så på. Akkurat som han hadde ventet å få et jetfly til sønn, og så hadde han endt opp med en defekt moped.

Men han kan også la den samme Ståle på et nattlig røvertokt falle i poetiske staver over flammene fra et bål:

Jeg så meg omkring. Bålet vårt kastet rødgult lys med hissige og flakkende tunger over et stort område. Det var en helt annen type lys enn det oppe på betongkirkegården. Der oppe var alt lysegrått, kanskje litt blåaktig også, men dødt. Her nede var det gult, rødt, oransje i tusen varianter og det var så levende. Jeg hadde aldri før tenkt over hvor utrolige flammer er. De

er overalt og ingensteder samtidig.

Og du har *forelskelsen*, åssen den slår, og åssen den slår ut den som blir ramma. Videre serveres vi de lekreste paradokser, som at *klar, blå himmel* føles som *drittvær* mens vi like etter får et *aldeles nydelig regnvær* – det som teller, er altså om vi har høytrykk eller lavtrykk *inni oss*.

Helt på slutten av den boka som heter *Rask*, mister hovedpersonen språket sitt. Nå skal ikke jeg gjøre noe svulstig poeng ut av at der ser vi hvor viktig det er å få uttrykke seg på radikalt bokmål og sånn, han finner det jo straks igjen, mener jeg, men det er altså for *språket* i det samla forfatterskapet ditt at du har kommet i betraktning for denne prisen. Vi veit at ungdom er på leit etter egen identitet, etter et eget uttrykk, en personlig stemme, og at mange har vondt for å finne mønster for *sitt* språklige uttrykk. Akkurat som en forfatter er på leit etter en språklig identitet, etter et språklig uttrykk som bærer. Og ditt språk *funker*, Sverre, og som jeg har vist, innimellom virkelig *funkler* det også (den der gjør seg faktisk best på trykk ...).

Bøker er med på å danne mønster. Gjennom bøker kan vi oppleve, kjenne igjen og finne mønster for vårt eget språklige uttrykk. Jeg syns at sjøl om det kan merkes at det er en voksen som skriver, finner vi et språk som *gjelder* i dine ungdomsbøker. Dette er ingen isolert filologisk-leksikografisk, språkpolitisk påstand, du skriver hva vi gjerne kan kalle *inkonsekvent*, med *boka* og *boken*, *døra* og *døren* litt om hverandre, men det er noe suverent,

utvungent og opprørsk ved formvalget ditt som vi liker – du har et språklig uttrykk som er veldig ungdommelig, gyldig og treffende, noe vi altså syns peker framover mot et samlende norsk skriftspråk. Det er kanskje skummelt å bli kalt språklig trendsetter, så det stempelet skal jeg ikke bruke, men du må altså finne deg i å ha imponert juryen med dine mange bøker i ulike sjangre, med dine dikt og rocketekster – og med ditt folkelige, radikale bokmål. Og vi håper denne tildelinga vil være med på å skape mer blest om forfatterskapet ditt. Det ville altså passe oss perfekt.

LSS-representant Pål Styrk Hansen og prisvinner Sverre Knudsen

Sverre Knudsen: Stereo (utdrag)

(Ungdomsroman, 1998, Aschehoug)

«Julaften!» sa fatter, det var snart august.

Et eller annet stemte ikke helt, men det var ingen grunn til å henge seg opp i bagateller. Man diskuterer ikke med en Electrocompaniet-forsterker, en Denon CD-spiller og to digre Snell-høytalere.

«Vi synes jo det er så fint at du driver med musikk og nå var det på tide å gi deg en liten oppmuntring!» Fatter oppførte seg virkelig som om det var julaften, men han minnet mer om alle barna enn om julenissen. «Ikke sant?» fortsatte han og klemte armen rundt mutter i ett sekund før han slapp igjen og stirra på henne med glitrende øyne. Hun var kanskje litt blek.

«Wow!» sa jeg og måtte bare ta på forsterkeren. Fatter er rar. Vanligvis er han stille og beskjeden, men av og til får han en idé som han blir helt oppslukt av. Nå sto han og skravla i

vei om watt og volt som om det var hans fremste interesse. Det var i så fall noe helt nytt, men akkurat nå var det som sagt ingen grunn til å henge seg opp i bagateller.

Det strøkne anlegget var plassert på stuebordet med høytalerne på gulvet ved siden av. Jeg trykka på open-knappen og CD-skuffen åpna seg med en utrolig proff lyd. «Vær så god! Det er bare å sette i gang!» hørte jeg inne i fatters talestrøm.

Da jeg gikk inn på rommet mitt og henta OK Computer med Radiohead, tenkte jeg ingenting. Men det var ikke slik at hodet mitt bare var tomt, det var helt stappa med mangel på tanker, som om hjernen jobba på høygir for å produsere mest mulig av ingenting.

Karma Police, arrest this man ...

Jeg elsket den låta, skjønte ingenting av teksten på en veldig behagelig

måte, den fikk meg til å føle at jeg likevel skjønte noe viktig som var litegrann trist.

Karma Police, I've given all I can, it's not enough ...

Lyden var fantastisk. Jeg lukka øynene og hørte at bandet sto rundt meg inne i rommet - kunne plassere hvert instrument helt nøyaktig noen meter fra hverandre og sangen var inne i hodet mitt. Den var nesten litt for trist akkurat nå og jeg åpna øynene for å skru den av.

Jeg så først på fatter, han var fortsatt like strålende. Så møtte jeg mutters blick.

Jeg måtte ut. Jeg løp.

This is what you get if you mess with us ...

The Aller Værste!: MATERIALTRETTHET (1980)

Løper opp en bakke, liten pike liten gutt
Når skal den forbanna løpinga ta slutt
Vi, og speilbildet i et vindu i det samme
Venter på at steinen gjennom vinduet skal komme

Materialtretthet

Sprekkene kan synes nå og vakta holder vakt
Flaggene går opp og ned, vår ære og vår makt
Allting har en mening og allting har en plan
Etterpå så løper allesammen fort som fan

Materialtretthet

Kameraene kjøres
Du er på TV
Det snakkes om deg
Du er død

Materialtretthet
(Sverre Knudsen)

Referat fra landsmøte i Landslaget for språklig samling LSS

Lørdag 3.3.2005 på Blindern

Til stede: Vanja Røkkum Jahnsen, Arne Torp, André Stryger, Thomas Hoel, Ivar Hundvin, Lars Vikør, Jon Vidar, Turid Fr, Olav Momrak Haugan.

1. Konstituering:

Leder Vanja Røkkum Jahnsen ønsket velkommen og blei valgt til ordstyrer, Pål Styrk Hansen blei valgt til referent. Ingen hadde merknader til innkallinga. I tillegg til sakslista blei det varsla ei orientering om litteraturjuryens arbeid etter pkt. 5. valg.

2. Toårsmelding:

Lederen leste toårsmeldinga og åpna for eventuelle kommentarer. Sia Hegland trykkeri nå tar seg av pakking og utsending av bladet, i tillegg til at Posten ikke lenger har monopol på slike sendinger, blei det nye styret pålagt å følge med på endringer i portotakster. Møtet godkjente meldinga og tok den til etterretning.

3. Regnskap og budsjett

Kasserer André Stryger gikk gjennom regnskapet for 2003 og 2004. Da han mangler kontoutskrift for oktober 03, er ikke regnskapet revidert. Dette vil bli gjort av ekstern regnskapskyndig person i uke 49. Møtet påpekte også manglende balanse i regnskapet på en mindre postering. Regnskapet for 2003 og 2004 ble godkjent på det vilkåret at nevnte postering blir brakt i balanse og at revisor finner det i samsvar med god regnskapsskikk. Det må legges fram for styret på neste styremøte, i tillegg til å bli formelt godkjent av neste ordinære landsmøte (2007).

Videre presenterte kasserer foreløpig regnskap for 2005 og budsjett for 2006. Landsmøtet tok de framlagte dokumenter til etterretning.

4. Medlemskontingent

Styret foreslår ingen endringer i nåværende beløp:

medlemmer	kr 250 pr år
skoleelever og studenter	kr 125 "
Abonnement på bladet	kr 150 "
Løssalg	kr 50 "

Landsmøtet slutta seg til styrets forslag.

5. Valg

Lars Vikør og Helge Sandøy har utgjort valgkomiteen, Vikør la fram valgkomitéens innstilling. Samtlige nåværende styremedlemmer var forespurt, og alle ønsket å bli gjenvalgt unntatt sekretær Ellen Skolseg. Styremedlem Thomas Hoel hadde sagt seg villig til å påta seg vervet som sekretær. Pål Styrk Hansen svarte ja til å gå inn som ordinært styremedlem, mens Ellen Skolseg hadde sagt seg villig til å fortsette som varamedlem. I perioden 2006-2007 vil styret i LSS dermed ha følgende sammensetning:

Leder:	Vanja Røkkum Jahnsen
Nestleder:	Arne Torp
Sekretær:	Thomas Hoel
Kasserer:	André Stryger
Styremedl:	Hans-Christian Holm
	Elsa Kristiansen
	Pål Styrk Hansen

Varamedl: Ivar Hundvin
Ellen Skolseg
Eric Papazian

Redaktør/nettredaktør: Hans-Christian Holm

Revisor: (velges av styret)
Litteraturjury: (velges av styret)

Valgmemnd: Landsmøtet delegerte til styret å oppnevne ny valgmemnd. Det vil bli foreslått for neste ordinære landsmøte at pkt. 5D i laget lover: «Landsmøtet vel valnemnd» blir endra til «Styret vel valnemnd».

Landsmøtet slutta seg enstemmig til denne sammensetninga av styret og valg av folk i andre verv.

6. Lovendring

Pkt. 5E «Landsmøtet vel representantar til Norsk språkråd» går ut, da Språkrådet er nedlagt som representativt organ. Landsmøtet slutta seg til styrets forslag.

7. 50-årsjubileet i 2009 – idédugnad

Thomas Hoel innleda. Følgende idéer blei lufta og diskutert:

- klarere visjon om målet for arbeidet vårt, ikke bare prinsippprogram
- bør vi konkretisere i form av en revidert samlenormal?
- bør vi lyse ut stipendier til for eksempel hovedfagsstudenter som undersøker språkutviklinga?
- bør vi profilere ordet samnorsk i større grad?
- bør vi starte arbeidet med et jubileumsskrift/-bok i så fall i hvilken form?
- større forskningsprosjekt/hovedoppgave?
- artikkelsamling?
- eiga ordliste med «radikale former»/fellesformer?
- vi bør uansett ha ei lansering/et seminar/et arrangement 5.4.2009

Styret bør lansere konkrete planer i løpet av kommende toårsperiode.

8. Arbeidet framover

Hans-Christian Holm innleda. Følgende idéer blei lufta og diskutert:

- utvide styremøter til åpne medlemsmøter med innkalling og sakliste i bladet og på nettsida?
- oppfordre medlemmer til også å bli med på epost-lister?
- en komité som utarbeider ei attraktiv forside/oppslagsside på nettsidene?
- Dette er vår viktigste vervebrosjyre!

Mellom punkt 5 og 6 orienterte styrets representant i litteraturprisjuryen, Pål Styrk Hansen, om juryens pågående arbeid for å finsikte kandidater. Han håper å kunne foreslå en kandidat før jul, sånn at styret kan vedta årets prisvinner. Sjølve overrekkinga får evt. vente til over jul.

Møtet blei heva kl. 15.00

Ref: Pål Styrk Hansen

Språksituasjon og språkundervisning.

I. Snakker de spansk i Spania?

Svært tidlig i livet lærte jeg at norsk er mange slags norsk og allikevel norsk. På skolen møtte jeg ulike former av ord, og ikke blei det talespråket jeg snakka retta på. Men bevisstheten om talespråk og skriftspråk var noe diffus. Skriftspråket var noe annerledes enn talespråket, og det var på en måte ikke noe merkelig ved det. Først da jeg i andre gym fikk en lektor i norsk som tok for seg Larviksdialekten og samholdt den med grammatikken i nynorsk, fikk jeg et klart bilde av eget talespråk. Hadde det ikke vært for orda som var forbudt å bruke, så hadde jeg kanskje heller skrivi nynorsk. *Skrevet* var og er en tillært form som jeg til dags dato ikke føler helt som min.

Jeg har nå levd et langt liv hvor jeg hele tida har hatt som en del av jobben min å forholde meg til språket i Norge og norsk språk, og språket andre steder i verden. Dette med verden, andre steder i verden, er viktig for meg. Å lære om språksituasjonen andre steder i verden gir det nære hjemlige interessante og helt nødvendige perspektiv. Jeg skulle ønska at ethvert språkkurs/studium begynte med å beskrive hvor og av hvem det språket som står i tekstbøkene snakkas/skrivas.

Det har vært et slags underliggandes aksiom at en kultur nasjon har et standardspråk, en sterk standardnorm. Åssen de store såkalte kultur nasjonane hadde fått sine sterke standardnormer, blei det sjelden sagt noe om. Fransk var fransk, engelsk var engelsk, og tysk

var tysk i språkundervisninga. Det var bare dette sære, lille Norge som ikke klarte å samle seg og bli enige om ett skriftspråk. Vel, jeg jobba med språksituasjonen i Norge. Etter hvert sprakk det tegna skolebildet av språkforholda der tysk, fransk og engelsk hørte hjemme.

Men når det er noe en ikke vet så mye om, og som ligger et stökke unna, kan en komme til å glømme å stille spørsmål og tenke etter om det er så enkelt som for eksempel at i Spania, der snakker de spansk.

Møte med spansk

Mitt første møte med spansk blei i min nærmaste familie, fordi ei datter reiste til Bolivia. Dessuten begynte jeg å undervise norsk for utenlandske studenter, og der var det et ungt ektepar. Hun russisk og han bolivianer. De hadde spansk som sitt dagligspråk, skjønt hun aldri hadde vært i noe spansk talandes land, og de hadde møtt hverandre i Russland der han var ulandsstudent. Hun hadde gått på russisk skole hvor store deler av undervisninga foregikk på spansk. De gikk på årsstudiet i norsk for utenlandske studenter, og bolivianeren var så heldig å bli engasjert som morsmåls lærer for noen flyktningebarn fra Chile ved en barneskole. Foreldrene klaga på morsmålsundervisninga. Det var uenighet om hva som var korrekt spansk. Bolivianeren snakka ikke korrekt nok spansk. Heller ikke var krigen mellom Bolivia og Chile på slutten av 1800-tallet glømt. Deres

Galicia, Spania

Chile-spansk var korrekt spansk. Det lærte meg jo at det var noen forskjeller i spansk, men jeg syntes ikke det var så merkelig at det var forskjell på spansken i Spania, i Chile og i Bolivia. Det var tross alt en del år siden conquistadorane. Britisk engelsk og amerikansk engelsk var jo forskjellig. Jeg hadde jo bodd i USA og visste at det var forskjell på østkyst-, sørstat- og midtvest-amerikansk engelsk. Det som forundra meg var at ikke de velutdanna chilenske foreldrene hadde en annen holdning til hva som er korrekt. Åffer skulle deres egen spansk være mer korrekt? Det gjorde nok ikke saken noe bedre at bolivianeren hadde tydelig indianske trekk.

Til Spania

Jeg hadde aldri vært i noe spansk talandes land. Men så i 2003 blir jeg med i ei gruppe som søker om Socrates-prosjektpenger. I denne gruppa er det to spanske universitet med. Dessuten, nå har jeg ikke bare en spansk talandes datter, men også

to spansktales barn. Det er på tide å ta en titt på spansk. Det var på tide å skaffe seg litt bakgrunn i spansk, for det var også på tide å komme seg til Sør-Amerika.

Men først til Spania. Juli 2003 reiser jeg til Spania for å besøke språklærerkolleger ved Universitetet i Granada og Universitetet i Santiago de Compostela. Det hørte med til mine reiseforberedelser å sette seg inn i historie og andre forhold. Da oppdaga jeg jo at de to stedene jeg skulle besøke i Spania ikke snakka samme språk. Det syntes jeg var veldig fint, for jeg har alltid vært så lei av alle som skal prøve å få det til å se ut som Norge er så sært og spesielt. Så var det ikke slik at i Spania snakker de spansk. Jeg begynte å huske at jeg jo nok hadde hørt om Katalonia og et språk som de snakka der, et språk som de ikke hadde fått lov til å bruke. Men det var først da jeg kom til Galicia og snakka med min prosjektkollega Mario CalVarela at jeg igjen kom til å tenke på at Norge virkelig ikke er så spesielt. Jeg trur fremmedspråk-opplæringa har vært med å styrke bildet av det spesielle Norge, for sjelden blir det gitt noen beskrivelse av språkforholda i land når du begynner å lære deg et fremmedspråk.

Etter å ha vært på svært korte besøk i Granada og Santiago de Compostela, ville jeg sette meg inn i språkforholdene i Spania. Det er også kjekt å kunne sammenlikne norske forhold med forhold i andre land når jeg med utenlandsstudentane skal gå igjennom språksituasjonen i Norge. Egentlig har jeg kommi til at en ikke skulle starte noen fremmedspråks-undervisning uten å gjøre greie for språksituasjonen.

Det flerspråklige Spania

Jeg hadde med litt hjelp av Mario CalVarela finni fram til boka *Multilingualism in Spain*. (Ed M. Teresa Turell, Cromwell Press Ltd, 2001). Boka har interessante artikler om katalansk, baskisk, galisisk, oksitansk, asturisk og etablerte

minoriteter og nye minoriteter. Innledningskapitlet har også med en oversikt over de nye språklige minoritetene, deriblant svensker og dansker. Nordmenn er ikke med. Innvandrere fra Marokko topper lista, deretter Storbritannia.

Galicia gav meg en stor befrielse. Galicia var et helt konkret sted der noen kjempa for språket sitt, til tross for at galisisk og spansk er gjensidig forståelige.

I ettertid føler jeg sterkt at noen har lurt meg på skolen. Jeg føler at jeg har fått inn en uuttalt forestilling om normalitet. Det normale har vært noe underliggandes, ikke oppe i dagen, normen som vi trekker med oss. Våre forestillinger skulle vi vel gjerne bygge på åssen noe er, ikke på åssen noen innbiller oss at det burde være.

Det var nå flere grunner til å prøve å lære seg litt spansk. 1) Jeg har to tospråklige barnbarn som for tida bor i Sør-Amerika. Sjøl om de er tospråklige er det ille å ikke ha litt peiling på det språket de snakker. 2) Som språklærer ville det være interessant å sette seg på skolebenken og være på den andre sida av kateteret. Reflektere over egen språkinnlæring, lærerens undervisningsmetoder og mine undervisningsmetoder. 3) Jeg kunne kanskje få litt glede av 40 år gamle slumrandes bortgjemte latin-kunnskaper, slik at et halvt års studium en gang for lenge siden hadde blitt til litt synlig nytte. Og så hadde jeg jo begynt å interessere meg for språksituasjonen i Spania.

Da jeg høsten 2003 begynte på et spansk kurs, kom jeg til å savne en innføring i språksituasjonen i Spania og åssen situasjonen ville være med å forstå folk når en reiste rundt i Spania. Ja, nå var jo på en måte problemet å kunne klare å lære seg å si noe i det hele tatt, og å kunne forstå noe i det hele tatt. Men allikevel, det kunne være greit å vite noe om språksituasjonen i Spania. Den første timen sa spansk læreren noe om forskjellen på latinamerikansk spansk og Spania-spansk, men ikke

noe om språkforholda i Spania.

Socrates-språkprosjektet hadde tatt meg til Granada og til Galicia. Jeg hadde reist med tog hele veien og kryssa Spania og oppdaga at Spania var et fjelland. Det en gang keltiske Galicia var helt tydelig svært forskjellig fra det gamle mauriske Granada. Det var irriterandes å møte stereotypiene som andre har, men som en helst ikke trur en sjøl har. Jeg har vel som de fleste andre sett bilder av turister på solfylte strender. Nå blei jo Spania et flerspråklig fjelland. Jeg leste om det flerspråklige Spania.

Jeg hadde følt meg lurt før, nå kunne ingen lure meg. Det var ikke så enkelt som at «i Spania snakker de spansk». På skolen en gang hadde engelsk vært engelsk, og fransk fransk. Vel, vi hørte vel noe om at London og Paris var viktige for språket. Men vi i Norge var liksom så sære fordi vi ikke hadde klart det andre hadde klart. Vi var ikke normale. Men jo mer jeg hadde lest, jo mer tenkte jeg at forskjellen var at i de fleste land hadde de klart å trøkke én norm ned over hue på folk.

Jeg har lest og jeg har snakka med mine studenter, og jeg har levd og vært i noen land og kommi til det at flerspråklighet er vanlig. Åssen man håndterer flerspråkligheten er forskjellig. Det er kanskje i noens interesse å ikke beskrive åssen et standardspråk blir et standardspråk. Det flerspråklige samfunn er det normale.

Mens jeg strevde med å få inn spanske glosor og verbbyøying og drømte om at hjernen min hadde vært som gammaldags fluepapir, så var det langt enklere å lese om det flerspråklige Spania.

Artikkel nummer 3 i den spanske konstitusjonen av 1978 betrakter Spania som et flerspråklig samfunn og gir offisiell status til språka som blir snakka i de autonome områda Baskerland, Galicia og Katalonia og de andre distriktene hvor det snakkes katalansk. Innafor disse språkområda er det også dialekter.

«However, it is still the case in contemporary Spanish politics, particularly in monolingual areas, that any linguistic and cultural differentiation would endanger the view of Spain as an indivisible unit.» skriver M.Teresa Turell i «Spain's Multilingual Make-up», første kapittel i boka *Multilingualism in Spain*. Videre skriver hun i underkapitlet om «Language maintenance, language shift and bilingualism: the role of education» at 34 % av den spanske befolkning bor i de autonome områdene. Det utgjør 13 millioner mennesker. Under Franco-regimet var ingen andre språk tillatt enn spansk. De andre språka var henvist til privatsfæren. Det var forbudt å undervise i disse språka. Det har vært de nasjonalistorienterte partiene som har kjempa for anerkjennelse av språka. Regionene Castilla La Nueva og Castilla La Vieja har alltid vært sentralistisk orientert.

«Usually, not only is a monolingual norm all too easily imposed on a community and on an individual, but also it seems that this monolingualism has to be monolithic as well, in the sense that only the standard variety is accepted, ignoring the fact that dialectal varieties, and other varieties linked to register, context and style, can contribute through an imaginative and creative use of language to develop sensitivity for different linguistic forms and for suitable use in a specific context.»

Siden jeg har vært i Galicia og besøkt Mario CalVarela, som underviser i engelsk og som kunne fortelle meg litt om språksituasjonen i Galicia, og siden jeg skal tilbake til Santiago de Compostela i mai på prosjektmøte, ja så tar jeg for meg Galicia. Mens jeg leser Carme Hermidas artikkel «The Galician Speech Community» i den allerede omtalte *Multilingualism in Spain*, så kommer flere assosiasjoner til norsk språkhistorie. Norsk var et språk brukt i administrasjon og litteratur og forsvant, og tilbake var tale-

språket. Det skjedde også i Galicia.

Galicia – ei kort språkhistorie

Galicia ligger i nordvest. Det romanske språket kom til Galicia med romerske soldater. De første kom i 137 f.kr. I Galicia hadde det bodd keltere siden 500 f.kr. Vestgotere (svebere) kom inn på 400-tallet. Så kom maurerne. Ca 700 e.kr. var Galicia under

latin og spansk brukt ved siden av galisisk i Galicia. Galicia var under kongen i Castilla og hadde fram til 1350 nokså stor uavhengighet. I hele denne perioden blei galisisk brukt både som språk i administrasjon og som litteraturspråk. Det er bevart et stort antall tekster som spenner vidt i type innhold.

Så fulgte en tronfølgerstrid som

Katedralen i Santiago de Compostela (foto: Niels Bosboom / Wikimedia Commons, ShareAlike 2.5-lisens)

Asturia. Galicia og Portugal har blitt sett på som to selvstendige territorier fra 1096, da kong Alfonso den 6. av Castilla gav Portugal til sin ene datter og Galicia til sin andre datter. Til da hadde Galicia og Portugal vært under samme styre. Portugal blei uavhengig av kronen i Castilla-Leon i 1140 og det betydde et skille. Det var galisiere som drog inn i Portugal og tok sitt språk med seg. Det var først etter Portugals uavhengighet at det etter hvert blei så stor forskjell på den galisiken som blei snakka i Portugal og den galisiken som blei snakka i Galicia. Fram til 1300-tallet var språket som blei snakka i Portugal og Galicia ett og det samme bortsett fra mindre dialektforskjeller. Betegnelsen på språket endrer seg jo også når det opptrer i en stat og blir viktig for markering og identitet.

Fra 9. til 15.århundre blei både

førte til at den galisiske adelen mista sin innflytelse. Ferdinand av Aragon gifta seg med Isabella av Castilla i 1479. De satte inn sine egne folk i embetene. Skriverne måtte ta en eksamen i Toledo. «These people who represented authority spoke Spanish, and as such, constituted the main linguistic road into Galicia by this language, because those people who rubbed shoulders with them sought to imitate their linguistic behaviour.» (Det var et godt uttrykk: «to rub shoulders with».) Galisisk forsvinner ut som skriftspråk, til tross for at det er talespråket til 99 % av befolkningen.

«Den mørke tidsalder» kalles perioden fra det 16. århundre til det 17.århundre. Med de såkalte katolske kongene begynte en kastiljanisering. Embetsmenn var ikke galisiere og de galisiere som ferdes i

disse sirklane endra språket sitt. Det store flertall i samfunnet fortsatte å snakke galisisk.

I perioden fra 1700 til 1840 fortsatte diskrediteringa og undertrykkelsen av galisisk. Men i denne perioden kommer de første protestene over statusen til galisisk. Den som gjorde de mest iherdige forsøk på å få fram galisisk var Martín Sarmiento (1695-1772) som skreiv flere bøker om galisisk og gav ut ordbøker. Han kritiserte at barn ble undervist på noe annet enn det som var deres eget språk. Da en skulle engasjere galisierne til motstand mot Napoleons invasjon på den iberiske halvøya blei det skrivi pamfletter på galisisk. Den første boka som blei trykt på galisisk var i 1810.

I andre halvdel av det 19. århundre blei situasjonen for galisisk radikalt endra, på godt og på vondt. Spansk fikk sterkere tak på tvers i befolkningen. Spansk hadde prestisje og middelklassen blei mer og mer prega av spansk. De som ville matche sine spansktalandes klassefrender la om språket til spansk. Galisisk blei omtalt som språket til dumme, språket kunne ikke brukes til alle følelser i alle situasjoner, og språket var skyld i landsdelens tilbakeståndeshet.

Det positive var at ei gruppe intellektuelle formulerte ei politisk ideologisk plattform til forsvar for Galicia på alle områder. Galicia hadde blitt undertrykt og hadde vært utsatt for grov diskriminering, og slik ville de bekjempe det negative bildet av Galicia. Kravet kom at galisisk skulle brukes både muntlig og skriftlig og få en normalbruk. De første grammatikkane og ordbøkene kom. Endelig lykkes også etableringa av Academia Galega som skulle arbeide for fremme av galisisk. Det kommer litteratur på galisisk. I 1916 blei Irmandades da Fala (brorskap for tale) stifta i A Coruña, og flere steder i Galicia fikk slike foreninger. Det var en språkbevegelse som bidrog til etableringa av Partido Galeguista. De fikk plasser i parlamentet i Madrid

og la press på de politiske partiene i Galicia at de skulle sette opp statutter for autonomi for Galicia, og fikk støtte for dette i en folkeavstemning i 1936. I denne perioden fra 1916 til 1936 brukte både litterater, forfattere, vitenskapsmenn og politikere galisisk. Et tidsskrift som het «A Nosa Terra» blei utgitt, og det holdt løpandes kontakt med alle samtidige strømninger i hele Europa.

Etter 1936 blei det galisiske samfunn ytterligere kastiljanisert gjennom vanlige folks kontakt med massemedia og gjennom utdanning. Innafor utdanning var spansk det eneste tillatte språket. Galisisk opphørte å bli brukt i offentlig sammenheng, og hva mer var – galisisk blei brukt for å latterliggjøre og vise et tilbakeståndes samfunn. Under Franco blei galisisk et forbudt språk, med straff for den som prøvde å bruke det.

Til tross for dette blei det etablert et galisisk forlag Galaxia i 1950, og det hadde som formål å fremme galisisk kultur. Politiske motstandsbevegelser spilte ei viktig rolle i forsvaret av galisisk språk. Det galisiske samfunn fikk kjennskap til det galisiske språks lange og glømte historie. Galisisk hadde si ega historie og var et språk like verdig som noe til å bli brukt i enhver situasjon og til et hvert formål.

Det måtte en ny politisk situasjon til før galisisk fikk status som offisielt språk i det autonome området Galicia. Det samme skjedde for baskisk og katalansk. Året var 1978. Det var altså i de autonome områdene at disse språka blei offisielle språk på linje med spansk. Det var ikke slik at Spania fikk fire offisielle språk til bruk for hvem som helst hvor som helst.

I lovforslaget fra 1983 stod det at galisiere hadde rett og plikt til å kunne galisisk. Men plikten blei finni grunnlovsstridig. Plikten falt bort. Det med plikt til å kunne et språk er interessant. Men på en måte kommer plikten til uttrykk i skolen. Galisisk er nemlig obligatorisk på

alle nivå opp til universitetsnivå. Spansk og galisisk skal ha samme timetall. Elevene skal ha like gode ferdigheter i begge språk.

Jeg hadde spurt Mario om åssen det var på universitetet. Den som forstod spansk, kunne forstå galisisk og omvendt. Studenter og lærere kunne velge hvilket språk de ville bruke.

Ifølge Carme Hermida så er galisisk språk brukt av majoriteten i Galicia. Ifølge Mapa Sociolinguistico de Galicia, som er basert på studier av Fernadez Rei og Rodriguez, forstår 97,1 % av befolkningen galisisk veldig bra eller ganske bra. 86,4 % snakker det bra og 45,1 % leser det bra. (Åffer det er så stor forskjell på snakke og lese må jeg spørre nærmere om.)

Åssen er situasjonen for talespråket? Det er dialektforskjeller i Galicia. Men artikkelen til Carme Hermida sier ikke noe om forholdet mellom skriftspråk og talespråk. Åssen er skriftspråksnormen i forhold til dialektene? Er det en streng skriftnorm? Åssen utvikla normen seg?

Til tross for at galisisk er språket til flertallet i Galicia, blir språket brukt i ulik grad «*according to social standing, studies, age group and place of residence encourages the continued use of negative labels attached to the language such as the language spoken by old people, used in the countryside and by lower middle classes, and by people without basic formal studies. Spanish on the other hand, is seen as the language of the town-dwellers, spoken by young people and by people with a high level of formal studies and high income*».

Dette skriver Carme Hermida, og videre at galisisk er mest brukt hjemme og med venner. Spansk er oftere brukt i skolesammenheng når elevane henvender seg til lærerne og på jobben når en snakker med overordna, og når folk har kontakt med de galisiske myndigheter eller har å gjøre med folk som har høyere utdanning.

Jeg har tatt kontakt med Carme Hermida. Jeg har flere spørsmål å stille henne. Hun underviser i galisisk på Universitetet i Santiago de Compostela. Jeg har skrivi til henne om språkforholda i Norge.

Mens jeg sitter her og skriver og retter opp språket mitt til sånn som jeg helst vil ha det, retter opp endinger på verb og substantiv, føler jeg at mainstreambokmål er som spansk og at det skriftspråket jeg ville ha som galisisk, ikke særlig ansett. Språkhistorisk kan en se på dansk som spansk og det utdødde norsk som galisisk. Nynorsk kunne sees på som galisisk. Ja, vårt mainstreambokmål, det ville ha vært en blanding av galisisk og spansk som blei laga til

et eget skriftspråk. Det skriftspråket jeg ville skrive, kan jeg godt skrive, men det er ikke anerkjent som noe norsk skriftspråk. Jeg har aldri følt meg hjemme verken i bokmålet eller nynorsken. At ord og uttryksformer forandrer seg opp igjennom historien, det bare skjer.

Men åffer jeg i norsk skriftspråk må bruke perfektum partisipp fra dansk skriftspråk, det forstår jeg ikke. Det ligger ingen nasjonalistiske synspunkter bak. Jeg har tilbrakt noen år av mitt liv i Danmark og kunne gjerne ha blitt der.

Jeg skal til Galicia i mai. Jeg har lyst til å vite mer om galisiernes kamp for galisisk. Kanskje gir det inspirasjon til å ta opp kampen for

norske partisipp. Egentlig er det ubehagelig for meg å skulle skrive *funnet* og *skrevet*. Jeg vet at det har vært prøvd å få *finni* og *skrivi* inn, men de siste åras språkpolitikk har i grunnen vært prega av tilbakeskritt, og det var greit viss skrittene gikk langt nok tilbake og verdsatte det norske levandes talespråket til dem som ikke *rubbed their shoulders* og til dem som i dag ikke har lyst til å *rub shoulders*.

Litteraturliste

Multilingualism in Spain. Ed M.Teresa Turell. Cromwell Press 200

K. E. STEFFENS:

10 punkt til Lunden, Vikør og Jahr

Formannen i Ivar Aasen-sambandet, S. A. Munkvold, ynskte ein kommentar av meg til sumt av stoffet i *Språklig Samling* nr. 2/05. Det kan eg gjera, men utan nokon serleg polemisk «glød», for Vikør, Lunden og Jahr er gilde karar, slik som dei fleste eg hev interagert med om språklege emne sidan 1970-talet. (Der er eitt noko sjølvhøgtidleg undantak: professor S. Skard. Han ville t. d. ikkje vera til stades på eit møte i PEN-klubben, fortalde professor J. Vogt, som då var formann, av di eg hadde sagt ja til ein invitasjon då dei skulle heidra professor Einar Haugen. Men bakgrunnen var nok helst det famøse ordskiftet om Ivar Aasens kynsliv i *Dag og Tid* i 1976.)

Her er nokre punkt.

1

At eitt sams, samlande skriftmål var naudsynt dersom Noreg med

rette skulle få rang av ein fullverdig nasjonalstat var so å segja «aksiomatisk» for alle partar i norsk målstrid fram til 1960-talet, då sume etter misèren i samlingsstrevet, kom til at to jamstelte skriftmål ikkje berre var noko me måtte leva med, men endåtil ein positiv historisk vinst. (Dette synet, at me hev råd til å kosta på oss to skriftmål som ei kulturøkologisk råme og vern om språkleg mangfald og rikdom er mitt prinsipielle syn.)

2

I eit slikt ljøs er det den nasjonale trongen eller drifta som frå fyrste stund hev vore den inste motiverande krafta i norsk språkpolitikk. Det er kjensla av det audmykjande, ja beint fram perverse, ved at eit sjølvstendig folk ikkje hadde sitt eige, rotvakse nasjonalspråk, som var den berande krafta både i målreisinga og i det samnorske strevet. Dette grunnleg-

gjande og sterkt kjenslevorne synet kunne få ulike legitimeringar: nasjonal romantikk, sosial reising, pedagogiske fyremuner, men under, som den dirrande og aktiverande krafta, låg kjensla av det beint fram vanærande og absurde ved eit unasjonalt rådande skriftmål.

3

Dette ser ein grant i «tilfellet Koht», då sedd frå ein ortodoks marxistisk synsstad, for i det ljøset er han ein anomali. Sjølv sagt er det utenkjeleg at ein mann med ein skriftleg produksjon som vert talfesta til i overkant av 40000 boksider i alt og eitt er logisk og sakleg samansveisa, men artiklane av Lunden og Jahr i det aktuelle nummeret av *S. S.* stadfester at Koht avviste det som elles hev vore rådande sosialistisk teori på to viktige omkverve. Han rekna språket, slik det er skriftleg nedfelt og normert, som ein del av

«overbygningen» som, i alle høve i vårt land, vil brigdast når nye klasser veks fram og fær styrande makt. Det andre avviket var at målet for den historiske utviklinga, det klasselause samfunnet, ikkje ville oppheva dei ulike nasjonane organiserte som statar. Dette syner at den nasjonale ideologien Koht hadde med seg frå Venstre var det som sat djupast og mest rotfest i hugen hans. Klassereising og målreising i Noreg var for honom rørsler som tente ei grunnleggjande drift til nasjonal samling og einskap.

4

Kohts ambisjon var å nasjonalisera norsk sosialisme, og han gjorde ein stor og viktig innsats, ikkje minst språkpolitisk, slik at mykje av den «borgarlege» nasjonalkjensla fekk eit solid feste i Arbeidarpartiet. Den samnorske ideologien hans var ikkje original, i hovudsak utforma av Moltke Moe, men innpotinga og tilmåtinga av han i sosialismen var sermerkt når ein samanliknar med andre land. Han vart ein sentral mann i Iversen-komiteen, som arbeidde ut framlegget som vart til 1938-reforma, «det store spranget framover» for å realisera draumen om det eine samlande nasjonalspråket, som med Kohts ord måtte tuftast «på norsk folkemåls grunn».

5

At Koht gjorde ypparlege ting som biograf og historikar er for meg noko heilt sjølvsgagt. Det fyrste eg støytt på av honom var Ibsen-biografien hans, som me hadde heime, og det må ha vore på slutten av 1940-talet då eg var sers interessert i litteraturhistorie. Eg kan òg hugsa at far min fortalde at det var ei bok av Koht, truleg *Sosialdemokratie. Historisk yversyn* (1915), som overtydde honom og gjorde honom til sosialist. Den vegen gjekk ikkje eg; politisk hev eg vore eklektisk, men med klår mistru til den språklege sosialismen Koht vart ein slik ihuga og trottig talsmann for.

6

Det er den syntetiserande Koht, historikaren med ein visjon og ein modell for den historiske utviklinga eg tykkjer er usætande både ålment og når det gjeld norsk språk. Eg er på parti med honom og med Lunden i synet på syntetisering og spanande fugleperspektiv på saga. I 17-18-årsalderen tykte eg Toynbee var perspektivrik og hugsar godt professor Seips reaksjon då eg snakka med honom på Nansen-skulen der han hadde nokre fyrelesinger hausten 1952. «Har De lest hva han skriver om vikingtiden?» spurde han inkvisitorisk. (Men då hadde P.A. Sorokins historiefilosofi fått meir å seiga for meg, og Seip rekna visst honom for meir empirisk og sètande enn Toynbee.)

7

Eit personleg møte med den historiske materialismen hadde eg i morbror min Ivar Digernes, Nordahl Griegs ven og medarbeidar i tidsskriftet *Veien Frem*, og ein mann eg forstod Seip rekna som eit briljant hovud. Men eg kunne aldri sjå sjølv den opplysende og forklårande Formelen for saga i ein slik modell. Både «fenomenet Koht» og målreisinga, saman med tallause andre ovringar av ånd og idealisme er uforklårlege i eit perspektiv som reduserer alt til det som kan vegast og mælast. (Rett nok ofte med ein spiritualiserande dialektikk à la Hegel som hjelpemotor.) Indrebø såg dette klårare enn Koht: målreisinga var «romantikk», og som eg hev prøvt å syna var det djupast sett romantikk av det nasjonale slaget som var den dirrande og aktiviserande understrengen hjå Koht òg. Koht var sjølvsgagt klår over, liksom Aasen og mange andre, at dansk ikkje var meir framandt for norsk vit og tunge enn andre overdialektale europeiske standardspråk i relasjon til eit mangfald av ulike regionale talemål. At omgrepet «språkleg undertrykkjing» er diskutabelt i eit slikt perspektiv, er noko millom

andre Jahr hev peika på.

8

Kohts draum var eit klasselaut samfunn på nasjonale premisser og med eit skriftmål tufta på det han fyrst formulerte som «folkets virkelige talesprog»: eit skriftmål som var «demokratisk», av di det skulle fanga opp dei mest utbreidde lød- og bøygningsformer i norsk talemål, og difor «frigjerande», av di folk flest skulle kjenna seg heime i det, men fyrst og fremst «nasjonalt», av di det var grott fram og var eit autentisk uttrykk for lyndet og saga til det norske folket. Det siste var heilt i samsvar med Jørgen Løvlands formulering i 1908: «Det norske maalet vil tilslutt vinna og samla alle, avdi det eig det inste og djupaste i oss». (Sitert s. 421 i P. E. Hems *Jørgen Løvland* (2005).

9

Til slutt eit par punkt om Fløgstads *Brennbart* og språkleg teori og praksis i Nasjonal Samling. Eg hev i *Vestmannen* nr. 3/05 peika på sviktande kjeldekritikk og vurdering når det gjeld bruken av Quisling og Theodor Kierulf som representative døme på korleis overklassa i Noreg såg på folkemål og nynorsk. Ivar Aasens arbeid vart studt og vel fagna av den norske eliten, og i tydinga «eitt sams, samlande nasjonalspråk» hev eit massivt fleirtal av reflekterte nordmenn vore samnorskfolk, slik det millom anna gjekk fram av den gallupen i 1946 som er omtala i *S. S.* nr. 3/05. Den demokratisk normale striden galdt den konkrete gjennomføringa av dette prosjektet, og då fekk ordet og omgrepet samnorsk den negative valøren me serleg kjenner frå riksmåls- og høgnorskreaksjonane på 1938-reforma. Riksmålsfolk ottast ein ny og enno meir markert «vrid» i nynorsk leid i 1941, og so lenge Tyskland «sigra på alla frontar» var det «realistisk», men retrospektivt dumt, å prøva å motsetja seg og hindra so langt råd var alt slikt som ein tykte var eit kulturpolitisk

overgrep i 1938. Ein kan segja det slik at samrøret med NS på sett og vis var ei udemokratisk fyregriping av det riksmålsrørsla etter krigen oppnådde på normalt demokratisk vis. Nynorskfolk flest trong ikkje ottast for nokor vidare oppløysning av det tradisjonelle systemet og vart i langt mindre grad enn riksmålsfolk freista til å kompromittera seg.

10

Det krev meir historisk fantasi og innlevingsevne enn det Fløgstad syner i *Brennbart* å skyna stoda i 1941-42. Det var ikkje urealistisk å rekna med og fyrebu seg på at aksemaktene kunne sigra, og få ante kor avgrunnsdjupt barbarisk Hitler og regimet hans eigenleg var. For mange historisk reflekterte og nykterne dreidde det seg helst om ein meir «moderne» versjon av Napoleon og den europeiske politikken hans. Heilt til slutt kan det vera greidt å slå fast at korkje riksmålsreaksjonen

eller høgnorskrørsla og dei språklege formene desse gruppene hev arbeidd for etter krigen hev noko med nazisme å gjera. Fløgstad slær dette fast, rett nok med ein svip av «assosiativ skuld» på s. 110 i *Brennbart*, og Vikør er inne på noko liknande i artikkelen i *S. S.* Men han er på trygg grunn når han peikar på at målstriden og språkpolitikken i etterkrigstida hev vore som ein måtte venta og i samsvar med demokratiske spelereglar. Han syner òg eit historisk klårsyn, som heilt manglar hjå Fløgstad, når det gjeld å forstå kvifor «riksmålsrørsla fekk slik vind i segla etter krigen», og kritikken hans av samnorskstrevet verkar både sunn og sætande.

Koht

OLAV MOMRAK HAUGANN:

Om ordet *orge* og om noen andre ord (enkeltord og sammensatte ord)

I Språklig Samling 1/2000 hadde jeg en liten artikkel under følgende overskrift: *Norveg?*

Det jeg nå (desember '05) skriver, er ei revidering og ei videreføring av den artikkelen.

Jeg har nå i noen år gått inn for at nynorsken skal leve videre i bokmålet; dette er et prinsipp jeg fortsatt fastholder, men ikke i alle enkelheter. Således vil jeg argumentere for at *vei* blir eneform i norsk skriftspråk i offentlig sektor.

Når jeg i 2000 foreslo *Norveg* som betegnelse på landet vårt, så var forutsetningen for det at vi valgte *veg* som eneform. Nå tror jeg ikke at det er realistisk å innføre ei ny form

av landsnavnet vår; *Norge* er godt innarbeidet; *Norge* burde bli eneform i norsk skriftspråk i offentlig sektor.

Vei er ikke så unorsk som en kunne tro; jeg har hørt en vaskeekte sunnfjording si *itte veia* (etter veien). Og den profilerte harding og nynorskmann Magne Skodvin brukte en gang ordet *vei*. *Vei* bør bli eneform; det bør også former som *hjemvei*, *sjuk* og *hjem*, og sammensetningen *sjukehjem* (derimot bør det fortsatt hete *heime(vern)* og *Trondheim*; dette ligger fast sjøl om mange i byen sier – *hjem(!)*).

Videre har vi de gode orda *veilede* og *veiledning* (når det gjelder substantiv på -ning, forslår jeg at de

obligatorisk er maskulinum; det gir en enkel og grei regel). Inn i dette mønsteret passer også *Melkeveien* (melk bør vel bli eneform); dessuten gate- og stedsnavn (i Oslo) som *Kirkeveien* (*ei kirke, kirka*), *Skovveien* og *Veitvedt*.

Innhold I/2006

2 Redaksjonelt: Litteraturpriser og språknormer

3 Litteraturprisen til Sverre Knudsen

7 Landsmøtet 2005

**9 Torun Berntsen: Språksituasjon og språkundervisning. I. Snakker de
spansk i Spania?**

13 K. E. Steffens: 10 punkt til Lunden, Vikør og Jahr

15 Olav Momrak Haugann: Om ordet Norge og om noen andre ord

Forsidefoto gjengitt med tillatelse fra Kagge Forlag